

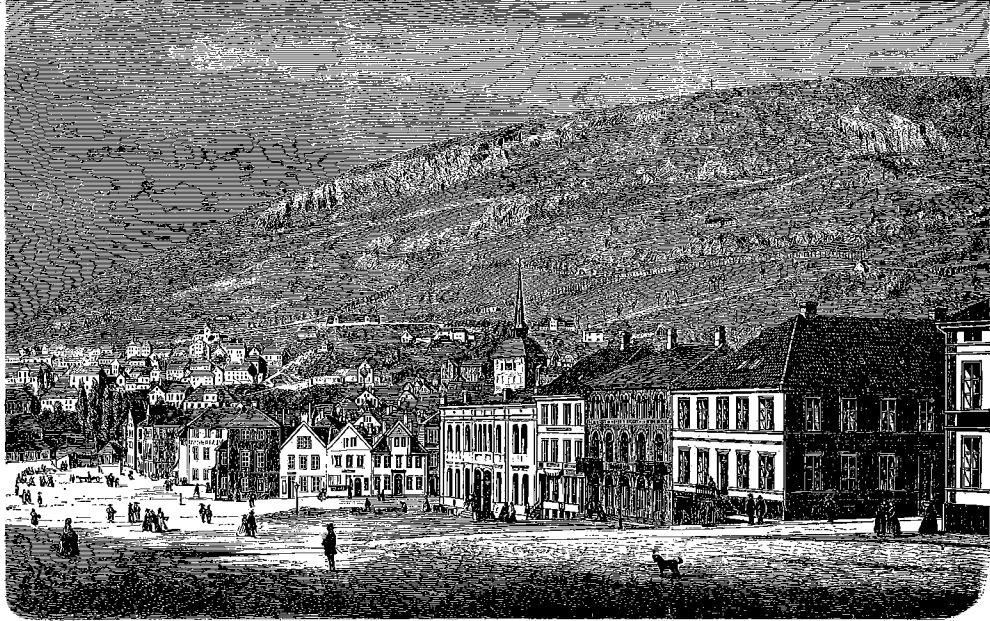
BERGENS SKOG-
OG TRÆPLANTNINGSSKAP
GJENNOM HUNDRE ÅR

1868 - 1968

BERGENS NATURPARK

BEARBEIDET VED ROLF IRGENS

Torvet i Bergen.

Bergens Syv Fjelde lå i uminnelige tider grå og nakne, og den eneste form for vegetasjon, var den som geit og smaler gnaget av etterhvert. Bortsett fra dem som hadde dyr på beite langs fjellsidene og enkelte friluftskere, var det utenkelig at byens befolkning kunne finne på å gå tur på fjellet. Det kan således nevnes, at enkefru Elisabeth Margrethe Prom hadde sin gård og sommer-residens på Skansen, der hvor branntårnet nå står. Det var et stort hus med 2 arker og 2 skorstener, og om høsten flyttet madam Prom ned på Øvregaten hvor hun tilbrakte vinter-halvåret.

Da vel de færreste vet hvordan tanken om beplantning av byfjellene for første gang ble fremsatt, gjengis innledningen til «Fireskillingsklubben's» protokoll fra 1865:

«For henved 5 Aar siden enedes Kjøbmændene Johan Geelmuyden og J. W. Olsen om at sidstnævnte hver Lørdag Formiddag kl. 12 skulde besøge Førstnævnte der da paa Grund af det med Udgivelsen af Bergens Adressecontoirs Efterretninger forbundne Arbeide ikke havde Tid at frekventere Børsen, — for at meddele fornøden Besked om hvad der i Ugens Løb var passeret i den mercantile Verden. Under disse Sammenkomster udfyldte en Pipe Tobak og en Bayer de sædvanlige Pauser den Timestid Forhandlingerne varede, og Aaret gik hen.

Vanens Magt er stor, og da Geelmuyden Aaret efter, i hvilket han intet med Adressen havde at bestille, der kun hvert andet Aar udgives af ham, — til Gjengjæld besøgte Olsen, ligeledes hver Lørdags Formiddag til samme Klokkeslet og paa samme aandelige og legemlige Tragtement, ble Lauritz Wiborg, der dengang var Associé i Firmaet Olsen & Wiborg, og altsaa Kompagnon af J. W. Olsen, naturlig med i Sammenkomsterne, tilligemed Dampskibsexpediteur Hans Dekker, der var Ven af og Medarbejder i Firmaets Forretninger. Da Antallet saaledes var steget til 4, besluttedes Dannelse af en Klub under navnet «Ølklubben», ligesom man enedes om, at Møderne hvert Aar tourviis skulde finde Sted hos Medlemmerne, og at Omkostningerne ved Bayeren skulde fordeles paa Selskabet. Men nogen speciel Tendents havde dette endnu ikke.

Først den 11. Juni 1864 begynte man efter Forslag af H. Dekker, at skillinge sammen 4 Skilling hver, til et eller andet veldædigt Formaal, og nogle Uger senere fremsatte J. Geelmuyden Propos om, at Fiirskillingsbidragene skulde anvendes til Beklædning af Bergens Fjelde, hvilket Forslag antoges med Aclamation. Klubben erholdt da Navn af «Fiirskillingsklubben til Beklædning af Bergens Fjelde».

Samtidig udnævnedes J. W. Olsen til Kasserer.

Den 28. Januar 1865, da Kassabeholdningen utgjorde 3 Spdlr. 112 Sk. anmeldtes og indvoteredes Kjøbmand Christen C. Kahrs som fast Medlem af Klubben, og 4de Februar næstefter vare Laur. Wiborg, H. Dekker, Christen C. Kahrs, J. W. Olsen og Joh. Geelmuyden for første Gang samlede i festlig Lag hos Sidstnævnte, foranlediget ved dennes 37 aarige og Adresseavisen's 100 aarige Geburtsdag, ligesom Klubben denne Aften erholdt dens nye Protocol, der i et tidligere Møde — hvori Kassereren tillige overtog Sekretærposten — besluttedes anskaffet.

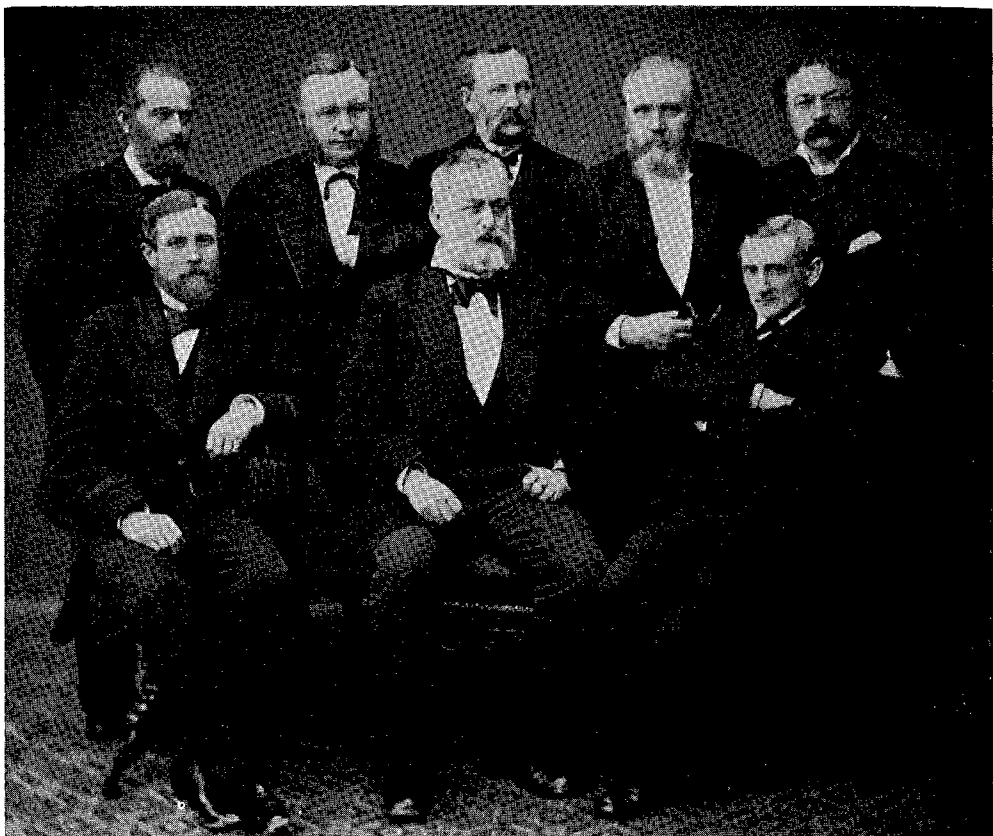
Ved denne høitidelige Anledning opvartedes Joh. Geelmuyden med tvende for Dagen forfattede Sange, der ere vedlagt Archivet. Det fortjener at bemærkes, at der i Februar 1864 paa Foranledning af nærværende Klub istandbragtes en Concert i Theateret til Indtægt for de i den danske Krig Faldnes Efterladte, og Netto-Udbyttet oversendtes til Kiøbenhavn.

Det er vort faste Haab, at det Frø som her i al Beskedenhed er lagt i Tidernes Løb skal voxte op til et skyggefuldt Træ under hvis Ly vore Efterkommere kunde mindes dem, der mod mangt et lidet Smül, aldrig tabte Troen paa Frøets Kraft til at klæde Fjeldene.»

Til forberedelse av selskapets opprettelse ble der den 1. januar 1868 utsendt følgende innbydelse:

«Under Forudsætning af, at et Selskab med Formaal at virke for Træplantning paa Byens Fjelde, vil vinde almindelig Interesse, tillader undertegnede sig herved at indbyde til Dannelse af et saadant og opfordrer Medborgere og Medborgerinder til at tegne sig som Medlemmer med en aarlig Kontingent af 60 Skilling per Person. Det bemærkes, at et privat Selskab, der tidligere har virket for det samme Formaal, vil naar Foreningen er konstituert, tilskyde ca. 60 Spdlr.»

Denne innbydelse var undertegnet av: H. C. Lehmkuhl, Fred. Kloumann, Ths. Angell, O. Irgens, Andreas Behrens, K. G. Fleischer, Joh. O. Lothe, B. Friele, Th. Meinich, J. Rasmussen, Th. Magelssen, Chr. Waage, P. Jepsen, Anton P. Mohr, Petter von Tangen, D. C. Danielssen, A. W. Greve, Hjalmar

Fireskillingsklubben.

Første rekke, sittende fra venstre: *Kjøpmann Christen Kahrs, assuredirektør Johan Geelmuyden, kjøpmann Hans Dekker.* Stående fra venstre: *Kjøpmann Lauritz Wiborg, kommandørkaptein Johan Kroepelien, kjøpmann Johan Krum, stadskonduktør Fredrik v.d. Lippe, kjøpmann John Wilhelm Olsen.*
 Fotografiet er tatt av fotograf Selmer i februar 1882.

Løberg, J. W. Olsen, Lauritz Wiborg, Joh. Kroepelien, Christ. Kahrs, H. Dekker, Joh. Geelmuyden og Joh. Krum.

Konstituerende møte ble holdt i Bergens Arbeiderforenings mindre sal den 6. august 1868, og der møtte ca. 150 personer. Utkast til lover ble fremlagt og godkjent, og begynner slik:

*«Love
 for Bergens Skov- og Træplantningsselskab.
 § 1. Selskabets Formaal er Fremme af Skov- og Træplantning ved
 Bergens By og nærmeste Omegn.»*

Som medlemmer av det første styre ble valgt:

Amtmann	H. Chr. Meinich, formann
Apoteker	J. Lothe
Kjøpmann	J. W. Olsen, kasserer
Kjøpmann	Lauritz Wiborg
Skoleinspektør	Ole Irgens

Man hadde kontaktet forstmester Gløersen som ble anmodet om å finne frem til de steder som var egnet for beplanting, og allerede i oktober s. å. kunne forstmesteren og dennes assistent Grude fremlegge ett riss med beskrivelse «*af det for Skovplantning skikkede terræn*».

Av beskrivelsen fremgikk, at man først burde konsentrere seg om Løvestakkens nordre og nordøstre side da her på en sammenhengende strekning var tildels gode plantefelt.

Kronstad Utmark og Fløifjellet var mere gjennomfuret og oppfylt av bjergknauser som ville være til hinder for planting av skog i sluttet og sammenhengende bestand, og hvorfor selskapet ble frarådet å beplante sistnevnte områder innen man hadde samlet erfaringer med hensyn til klimaets innflytelse på plantenes trivsel.

Det ble da besluttet å kontakte gårdeierne på Løvestakksiden med henblikk på beplanting av passende arealer av deres eiendommer. Dette skulle gjøres på betingelse av, at gårdeierne ville avgi en tinglest erklæring for seg og senere eiere, at den plantete skog skulle bli hans fulle og uinnskrenkede eiendom, men samtidig måtte gårdeieren underkaste seg selskapets regler, eller i tilfelle av selskapets oppløsning, de bestemmelser som Statens Forstvesen måtte finne nødvendig til skogens bevarelse. Man fant denne forholdsregel nødvendig, da man måtte arbeide på lang sikt og områdene kunne skifte eier.

Så snart man var kommet til enighet med grunneierne besluttet man igjen å kontakte forstmester Gløersen for at denne, om mulig samme høst, kunne la «*opkaste Plantehuller og træffe videre Forføjninger til Plantningernes Paabegyndelse anstundende Vaar i den Udstrækning som Forstvæsenets Tilgang paa Planter maatte tillade*».

I desember s. å. var styret samlet på Søndre Bergenhus Amtskontor hvor herr Chr. C. Kahrs ble innvalgt i styret som supleant for skoleinspektør Ole Irgens «*der var fraværende som Medlem af det forsamlede Storting*».

Apotheker Lothe overlater til beplanting et nærmere betegnet stykke utmark av sin eiendom «Uren» på Damsgård på ovennevnte betingelser, og påtar seg å bidra til planting og innhegning samt vedlikehold av denne. Der er allerede spadd opp 3000 plantehull ordnet i 21 rekker for beplanting våren 1869, og resten av stykket vil bli tilplantet 1870 og 1871.

Etter dette får vi et levende inntrykk av at det ikke manglet hverken pågangsmot eller initiativ når det gjaldt å komme igang. Spørsmålet om innhegningens art ble nå diskutert, og man mente å kunne sette opp ståltrådgjerde til en pris av

Fra Damsgårdsiden hvor plantingen begynte.

60 skilling pr. favn, (ca. kr. 2,— pr. 2 meter). Steingjerde som i tilfelle måtte gis en høyde av $10/4$ alen med glatt utside mente man å kunne få for samme pris. Da selskapets midler på angjeldende tidspunkt var meget beskjedne fremkom forslag om å søke Statens Forstvæsen og Det Nyttige Selskab om tilskudd.

Apotheker Lothe opplyste, at han hadde fått flere tilbud om oppførelse av steingjerde, men at ingen ville påta seg dette til en pris som lå under 3 ort pr. favn (kr. 2,40). 1 Spdlr. (ca. kr. 4,—) à 5 ort à 24 skilling. Assistent Grude kjente imidlertid en mann på Jæren, Martin Mossige som en øvet mann for oppsetting av smalefri steingjerder, og at han ville påta seg et slikt arbeid for 2 ort pr. favn (kr. 1,60). Dette dog under forutsetning at han og hans medhjelper fikk godtgjort reisepenger Stavanger/Bergen og retur på dekksplass. Mossige var imidlertid da på fiske i nordre distrikt, og var ikke ventet tilbake før om ca. 3 uker. Det ble besluttet å overdra arbeidet til Mossige da hans tilbud var det rimeligste, og man hadde større sikkerhet for fagmessig utførelse. Mot sydøst ble man enig om å oppføre ståltrådgjerde som senere med letthet kunne flyttes, og Kahrs påtok seg å skaffe 150 stk. einepåler fra Sogn. Prisen var 7 skilling pr. stk. I april 69 hadde Mossige satt igang sammen med to medhjelpere fra Jæren et 10 quarter høyt steingjerde langs nordsiden og videre langs fjellsiden sydover. Mossige meddelte imidlertid, at han ikke kunne fullføre arbeidet uten tap, og hans to medhjelpere truet med å reise hjem til Jæren medmindre deres dagløn ble økt. I betraktning av vedholdende regnveir, og at arbeidet med gjerdet måtte gjøres ferdig innen plan-

tingen skulle settes igang, ble man enige om, å forøke hans godtgjørelse til 60 skilling pr. favn, samt at hans tredje medhjelper skulle få godtgjort frakten på 3die plass med dampskib tur- og retur. I 1870 kjøpte selskapet 60 mål utmark av gården «Viken», og etter innhegning av arealet ble dette tilplantet i løpet av de første år under tilsyn av Forstmester Gløersen.

Fra Stamhusbesidder i Rosendal Hoff Rosenkrones gartner forelå der tilbud om 1 à 200 .stk. Karolinske Asketrær samt endel andre småtrær, og disse ble mottatt med takk.

På generalforsamling 20/3—71 ble det bl. a. opplyst, at Det Nyttige Selskab etter ansøknin g hadde innvilget 25 Spd. årlig over 5 år til selskapets drift.

I 1874 kunne man erholde ett stykke utmark tilhørende trælasthan dler Johan Kahrs av gården «Stranden», og da dette grenset opp til apotheker Lothe's eiendom «Uren», hvor der tidligere var plantet, ville man få ett sammenhengende plantefelt på disse gårder. Ennvidere kunne man erholde et utmarksstykk e tilhørende baker Mentz B. Paasche's eiendom samt Ole Arnesen Gimmeland's eiendom på Kronborg. Sistnevnte eiendommer lå umiddelbart opp til selskapets stykke av gården «Viken» innkjøpt i 1870 for 140 Spd.

Beplantningene på Løvstakksiden ble fullført i 1876, og gjennom plantningene ble anlagt en spaservei til fjellet.

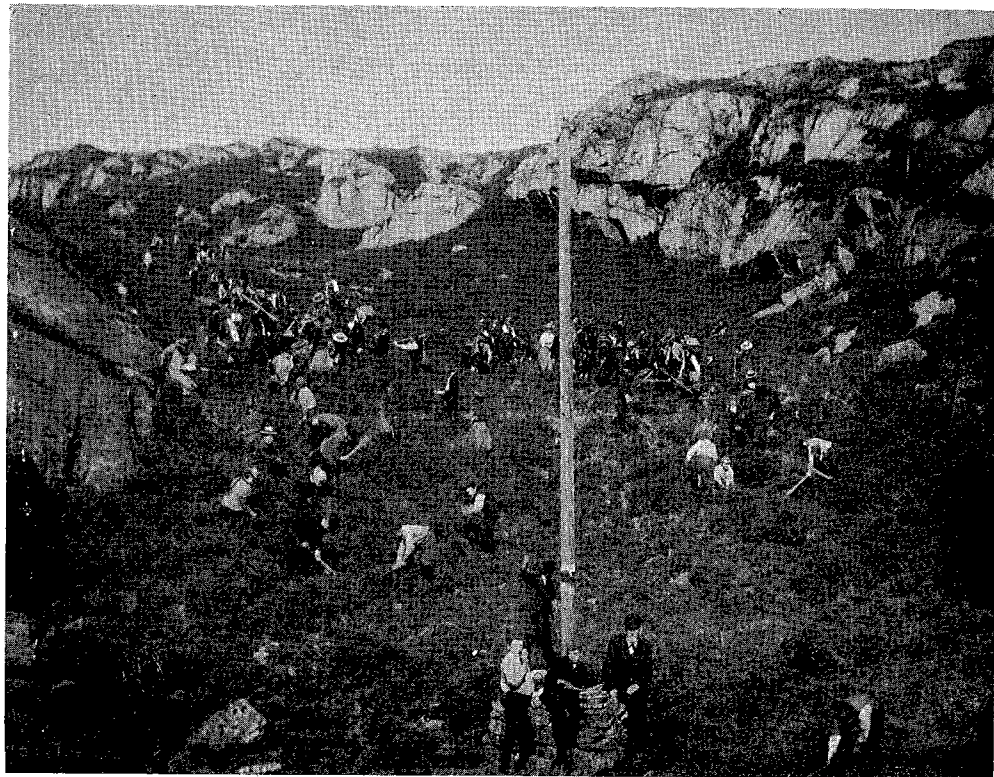
I 1871 begynte selskapet å kaste sine øyne på den øvre delen av gården Wes-selengen, og anmodet de kommunale myndigheter om å få overdraget til be-plantning de områder som lå oppover Fløifjellets vestside og likeledes ovenfor fjellet. Kommunens beslutning herom forelå først i 1877, og samme år kjøpte selskapet gården Wesselengen fra Fredr. Bøtker for en sum av 700 Spd.

I 1878 kunne beplantningen av Fløifjellet ta til.

Selskapets navn angir dets dobbelte formål: skog- og trøplantning — skog-plantning vesentlig til nytte, og trøplantning — altså mere parkmessig planting — vesentlig til glede. I selskapets første 9 års virksomhet var det utelukkende det første formål, skogplantning som ble tilgodesett. I den etterfølgende tid har skogplan-tingen vistnok vært fortsatt i stigende målestokk, men det største arbeid og den vesent-ligste del av selskapets midler har vært nedlagt i det formål å skaffe byens befolkning spaserveier i parkmessige omgivelser, og derved lære dem sjarmen ved å ferdes uten-om bebyggelse og opparbeide en god helse i hyggelige og naturskjønne omgivelser.

I 1879 ble plantearbeidet fortsatt på feltene ovenfor «Lassen's Minde» og i Mulen, likesom Gamlefløien ble innlemmet i plantningen etter inngjerding. Fra mølleceier Johan Hagelsteen fikk selskapet overlatt 2 markstykker på begge sider av Mulelven på betingelse av, at selskapet overtok den årlige festeavgift på kr. 8,—. Tilbudet ble mottatt med takk.

I årene 1881—83 fortsattes planting en på de tidligere inngjerdede områder på Fløifjellets platå, og bak Fløien ble foretatt grøfting i myrene. Ytterligere planting måtte så stoppes på grunn av manglende midler, men i 1886 ble arbeidet tatt opp igjen.

Skoleplanting ovenfor Neevengården ca. 1900. Ing. Høpstock ved stolpen.

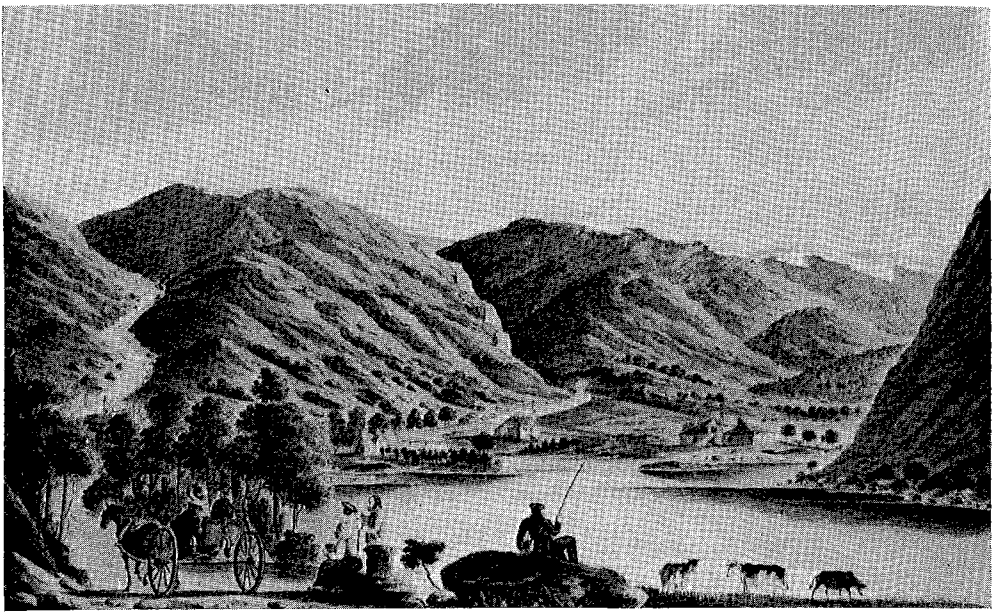
I 1886 skjenket herrene C. Sundt, Johan C. Harmens, K. G. Fleischer og C. Ege sin store utmark benevnt «Kalfarets Udmærket» til Bergen Kommune. Området strekker seg fra Søndre Kamvei, forbi Skomakerdiket helt opp til Tinnevang. Feltet som representerer ca. 700 mål ble gitt på betingelse av, at dette av Bergen Kommune skulle stilles til selskapets disposisjon for beplantning, og arbeidet ble utført allerede i 1887.

Omtrent samtidig ble feltene ovenfor Neevengården overlatt selskapet til beplantning, og her foregikk bl. a. skoleplanting i de følgende år.

I 1891 begynte plantingen på Sandviksfløien, og var fullført samme år. Deretter gikk man over til Skredderdalen og rundt Skomakerdiket.

I 1897 ble «Nedre Blegen» overlatt selskapet til beplantning og anlegg av en park med tilhørende veier. Det ble et idyllisk anlegg med småveier og utsiktspunkter forsynt med benker. Dette er strøket ovenfor Skansen og Promsgate opp imot Fjellveien. Vedlikeholdet av den såkalte «Skanseparken» ble overtatt av Bergen Kommune i 1958.

Isdalen har vært viet en stor del av selskapets virksomhet. Her foregikk også skoleplanting i en årrekke, og der er sikkert mange av byens barn som med

Joh. F. L. Dreier 1827

«Udsigten i Isdahlen. 3/4 miil østen for Bergen»

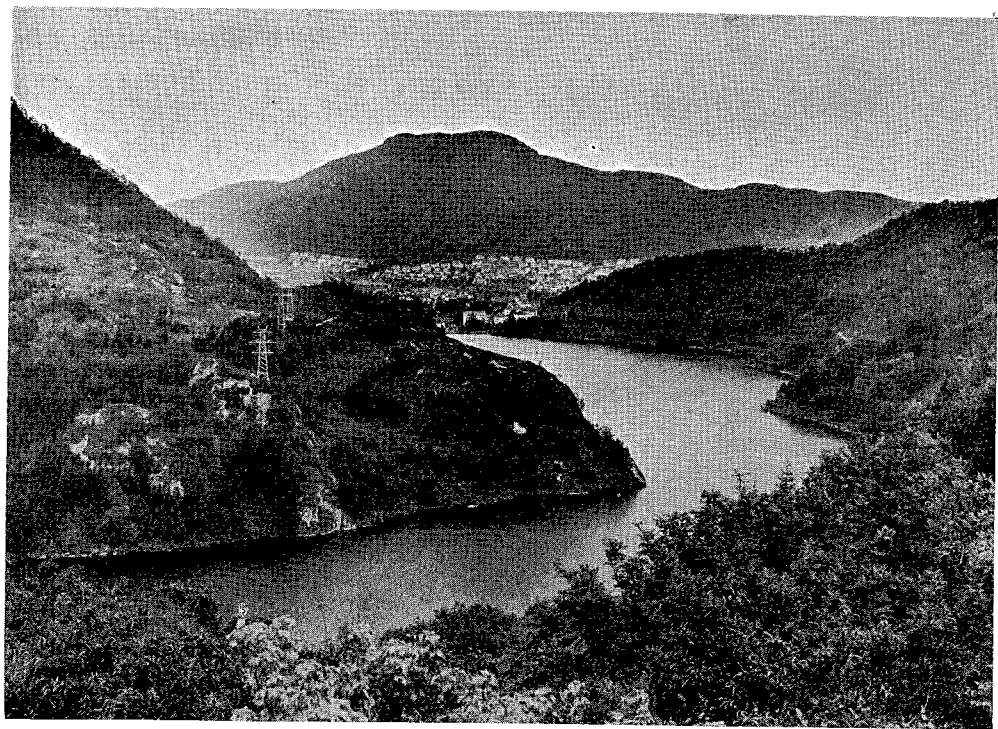
stolthet har fulgt skogens vekst opp gjennom årene. Innerst i Isdalen kan man i dag måle trær på 18/20 meters høyde og en diameter på ca. 60 cm. Store plantefelt måtte i 1949 raseres av hensyn til Svartedikets oppdemming, og kvist og avfall måtte brennes på stedet innen dammen var ferdig.

Da gårdsbrukene Kobbeltvedt og Harebakke måtte nedlegges av hensyn til byens vannforsyning, gikk selskapet igang med planting i Tarlebødalen, og resultatene her er tilfredsstillende.

De områdene som i løpet av 100 år er tilplantet strekker seg fra Hellen i nord, over Øyjorden, Nevengårdens utmark, Munkebotten, Sandviksfløien, Skredderdalen, Fløien og innover mot Blåmanen, Tarlebødalen, Isdalen, Ulriken, Løvestakken og helt ut til Kvarvefjellet som ble tilplantet i slutten av forrige århundre. Ellers er der plantet alleer av forskjellige treslag langs veiene.

Med den grunne jord som finnes rundt på fjellene er plantingene utsatt for å rotvelte, og årene 1948 og 1949 ble en stor påkjenning for skogen. Under stormen 20. oktober 1948 veltet adskillige trær, og man var ikke ferdig med opprydding og nyplanting før storstormen fra nord-vest mellom 29. og 30. januar 1949 flatet ut store strekninger på Løvestakksiden, i Mulen og Fløidalen mot Tippetue. Man regner med at 1500/1600 kbm. tømmer veltet under disse stormene.

For å få arbeidet hurtig unna gikk selskapet til anskaffelse av sin første transportable motorsag som gjorde sitt til at områdene ble ryddet temmelig hurtig

Svartediket etter oppdemming.

så man kunne gå igang med nyplanting. Skogen står her atter meget pent og der har vært målt årsskudd på over 1 meter.

I begynnelsen av selskapets virksomhet ble der for det meste plantet gran og norsk furu, men det viste seg imidlertid, at furuen som til å begynne med så meget lovende ut, ble soppherjet og viste alle tegn på dårlig trivsel. Det ble den gang ikke lagt så stor vekt på hvor frøet kom fra, og forklaringen på furuplantingenes dårlige trivsel må vel vesentlig finnes i feilaktig bruk av provenienser, men også det veirhårde og fuktige klima.

Granplantingen slo imidlertid godt til, og innslaget av gran ble følgelig det mest dominerende treslag i de lavere liggende strøk. Av løvtrær ble der plantet arter som bøk, alm, ask, lønn og bjørk, og der var tidlig interesse for å sette ut fremmedartete treslag. På skinn jord og på utsatte vekstplasser ble der plantet buskfuru som hegn for senere utplantning av Kvitgran, Engelmani og Blågran. Sitkagran ble plantet med vekslende hell, idet en stor del av plantene ble ødelagt av frost, men de som overlevet vokste fort, og er i dag de største trær i byskogen.

På nedsiden av Hestebergveien ble der i 1895 plantet endel sitkagran, og her finnes i dag noen kjemper som er fulgt med stor interesse, og ved måling i

